

egy „benső” élet szükségét. Irrealizmus azonban nem tudni azt, hogy a hit nem növekedhet feszültségek és dialéktika nélkül, kísértések és megváltás nélkül. És irrealizmus megfeleledkezni arról, hogy sohasem maga az ember az, aki megmenti a hitét, hanem egyedül Isten, aki a hitet neki adta.

Dosztojevszkij írta a „holtak házáról” szóló emlékezésében: „Súlyos a rab számára, hogy zár alatt tartják, de még súlyosabb, ha annyira megszokja börtönét, hogy nem is kívánja elhagyni azt.” Nos — mondja Bro — a lelki önámítások veszedelmes börtönt jelentenek, mert az a sajátosságuk, hogy rendkívül makacsok, s könnyen meg lehet szokni őket. Az

összes fanatizmusok, az összes „integrizmusok” eléggé bizonyítják.

Az élő Istennel való igazi találkozás hiánya okozza a keresztény hívő öncsalásait. Elkerülni csak úgy tudjuk ezeket, ha konkrét módon gyakoroljuk a találkozást. Csak a Megváltó-Isten vihet ki minket ebből a magunk börtönéből. S a találkozás gyakorlásának egyetlen konkrét módja: az ima. Hogy létezik egy Másik, akinek gondja van reánk, ezt bizonyosan csak a dialógusnak, ezeknek a találkozásoknak gyakorlásában tudjuk meg. Ha nem imádkozunk, akkor végzetserűen arra a következtetésre jutunk, hogy nem létezőnk annak számára, aki nem létezik többé a mi számunkra.

A KIS ÚT

„A böjti fegyelem évről-évre enyhül az egyházban. Ezt nem egészen értem, mert az aszketikus irodalom ugyanakkor hangsúlyozottan ajánlja a böjtöt. Az imádság és az alamizsna mellett a böjt, a tökéletességre törekvők számára elengedhetetlen eszköznek tűnik. A kérdés az, hogy eleget tesz-e lelkiismeretének az, aki csak a jelenleg kötelező böjtöt és megtartóztatást vállalja, vagy köteles-e belső indítását követni és az Úr Jézus és a szentek példájára böjtöt is vállalni?”

A böjti fegyelem fokozatos enyhítése egyáltalában nem jelenti a böjtölésnek lebecsülését vagy éppenséggel megvetését. Római Szent Kelemen mondását ma is maradék nélkül igaznak tartjuk: „Jó az alamizsna bűneink engesztelésére. Bár a böjt többet ér az imádságnál, de mindkettőjüknél többet ér az alamizsna.” (Korintusi-akhoz írt levél, 16. fejezet.) Az egyház fegyelmi intézkedéseinek enyhülése sokkal inkább a szabadság és önkéntesség irányába mutat. A hívek „felnőtté válásának” folyamata az, ami századunkra jellemző. Az atyailag jóra kényszerítő hatalom helyébe az önkéntes áldozatvállalás felel meg jobban a mai embernek.

Arra a kérdésre, hogy van-e szigorúan vett kötelezettség a parancsolt böjtökön túlmenő önmegtadadásra, illetőleg bünt követ-e el, aki ilyen „felső indításnak” nem engedelmeskedik, azt kell válaszolnunk, hogy súlyos bűn terhét ilyen címen senki sem kényszerítheti önmagára, hacsak nem tett halálos bűn terhe alatt külön böjti fogadalmat. Az ilyen fogadalmakat azonban az egyház általában nem nézi jó

szemmel az emberi esendőség miatt, és bár nem tiltja, de csak akkor tartja helyesnek, ha komoly megfontolás és a lelkivezető irányítása mellett történik. A jelen böjti fegyelem minimum, ennél többet buzgóságból mindenki tehet, ez ajánlatos is. A böjtölésnek éppen úgy, mint az imádságnak vagy jótékonykodásnak felső határát a bölcsesség erénye kormányozza. Mivel a legbuzgóbbakat is fenyegetheti az önfejűség veszélye, ezért az önkéntesen vállalt böjtölések kérdésében is a lelkivezetőnek való engedelmesség ad igazán biztonságot.

Kérdés, hogy Római Szent Kelemenel együtt miért tartjuk a böjtöt az imádságnál is értékesebbnek? A nagyböjti Praefatio — Aquinói Szent Tamás nyomán — utolérhetetlen tömörséggel foglalja össze a böjt jelentőségét: „Hálát adunk, szentséges Urunk, mindenható Atya, örök Isten: ki testi böjt által a bűnöket elnyomod, a lelket felemeled, terőt adsz és jutalmakat Krisztus, a mi Urunk által.” Aquinói Szent Tamás a böjtről szóló művében (II. II, 147) hozzátézi, hogy amennyiben ezek a célok szükségesek, a böjt

is az. Valamennyien „sokban vétkezünk” (Jakab, 3) és a „test harcolt a lélek ellen” (Gal. 5), tehát önmegtágadások nélkül aligha tökéletesedhetünk.

Sajnos, arra is kevesen gondolnak, hogy imádságaink sokkal eredményesebbé válnának, ha böjttel és alamizsnával kötnénk össze, s időnként eszünkbe jutna Tóbiás könyvének az a része, amikor az angyal így szól Tóbiáshoz: „Jó az imádság böjttel és alamizsnával, inkább, mint az aranykincs gyűjtése” (12, 8). Maga Krisztus Urunk is figyelmezteti a gonosz lelkekkel szemben tehetetlen apostolokat, hogy „ez a fajta csak imádsággal és böjttel léssel megy ki”.

A böjt és böjtölés fogalmát igazában csak akkor értjük meg, ha nem korlátozzuk csak az ételre és italra. A böjt ugyanis nemcsak az evésben való önmegtartóztatást jelenti, hanem tágabb értelemben minden önmegtágadást, amennyiben az erkölcsi indítóokból származik és érzéki élvezeteinkkel kapcsolatos önmegtartóztatásra irányul. A mai embernek tulajdonképpen sokkal több lehetősége és nagyobb szüksége is van a böjtölésre — ebben a tágabb értelemben —, mint bármelyik más kor katolikusának. Az elmúlt fél évszázad szédületes technikai előrehaladása és ezen belül a kapitalizmusra jellemző nyereszkezdési vágy és versengés az érzékek számára kellemes és gyönyörködtető találmányok ezreit hozta létre. Ami kellemes, az viszont nem mindig hasznos. Először Alexis Carrel fogalmazta meg átfogóan (Ismeretlen ember), hogy a XX. század embere a technicizmus nyújtotta gyönyörökért esetleg igen nagy árat fizethet, az edzett, az élet nehézségeit elviselni tudó akaraterő csökkenésében van. Az önmegtágadás hiánya, az elviselni tudás képességének csökkenése századunk egyik legkomolyabb problémája lehet.

Nem volt még kor, amelyik az embert úgy elkényeztette volna, mint a mi évtizedeink. Visszatérő gondolat ez rovatainkban is, mert a lelki életnek is komoly problémája. Érzéki gyönyöreink lehetőségének megnövekedése állandó kísértés valamennyiünkre, és ha tudattalanul engedjük magunkat sodortatni, könnyen válhatunk saját kezünk munkája rabszolgáivá. Még a század elején írta Chesterton, hogy az ember akkor köszöni meg a bort az

Istennek, ha nem iszik belőle túlságosan sokat. A chestertoni paradox kifejezés ebben az esetben is mély igazságot tartalmaz. Szerintünk a jelen földi élet minden öröme végső fokon a Teremtő ajándéka. Ennek kell tekintenünk az emberi értelem műveit is, ezért az élet szebbé és kényelmesebbé válását, lehetőségeink állandó bővülését, anyagi gazdagodásunkat csak örömmel nézhetjük. Csak „ne igyunk túlságosan sokat” belőlük. A világ színésze, hangossá, mozgalmassá vált, kényelmünket naponta fokozzák. Nemrégiben, egyik utazásom alkalmával tapasztaltam, hogy a személyvonat II. osztályú kocsiájába — megfelel a régi harmadiknak — alig mertek felszállni az utasok, mert a tágas, bőrpárnás, jól fűtött pullmankocsit elsőosztályú szerelvénynek nézték. Jó és örömdetes ez, mint ahogy jó és örömdetes az is, hogy aki szórakozni akar, a hangversenyek, filmelőadások, színdarabok, kiállítások, rádió- és televízióműsorok, sportlehetőségek naponta megjelenő új és új tömegében válogathat. Mindez a mai élet ajándéka, és a mai élet nagy kísértése is, mert elterelhet az élet alapvető komolyságától. Ilyen körülmények között nagyon is szükséges, hogy a böjt fogalmát kitágítsuk. A mai embernek szükséges önmegtágadások közé besorolhatnánk azt, hogy érzékeink fegyelme érdekében itt és ott lemondunk egy moziról, néha nem kapcsoljuk be a rádiót, megtagadjuk magunktól az ártatlan élvezeti lehetőségek egyikét-másikát. A böjt célja: a bűnök elnyomása, a lélek felemelése, az erő és a bűnbánat kegyelme azzal is gyakorolható, hogy a mai étellel együttjáró — mert a fény növekedésével az árnyékok is mélyülnek —, bosszantó kisebb-nagyobb kellemetlenségeket jó lélekkel és fegyellemmel elviseljük. Van itt is elég tere az önmegtágadásnak, a tapintatlanul rádiózó szomszédtól a zsufoltás és időnkénti „kiesések” elviseléséig.

Tegyük még hozzá azt is, hogy a böjtölés bármilyen formája — régi és modern — külön értéket nyer, ha az önmegtágadással megtakarított összeget jótékonyásra fordítjuk. Így saját magunk megtágadása teljes értékűvé válik, az imádság-böjt-alamizsna hármassága pedig biztos záloga a lelki előrehaladásnak.

Adolf Hoffmann O. P. nemrégiben

írt tanulmányában („Die Heilsnotwendigkeit der Kirche”) azt fejtegeti, hogy a ma embere és a ma katolikusa még „nem nőtt bele a saját korába”, tulajdonképpen még nem született meg a sajátosan mai aszkétika és misztika. Az elmúlt korok nagy szentjeinek követése nem utánzás, hanem annál több: realizálása annak, hogy minden szent a maga korában a „legmodernebb” volt, világosan látta a korát, az erényeket és a hibákat, a lehetőségeket és a követelményeket és mindezekkel együtt a saját hivatását. Lelki életünk iránya tehát akkor lenne teljesen egészséges, ha a mi korunk minden lehetőségét felhasználná és nem a múlt receptjei alapján, hanem az újjal élve lennénk a föld sava, kovász és véka alá nem rejtett világozás.

Szegényebb korok elmaradottabb embereinek az élet alig nyújtott más gyönyörűséget, mint amit az evés és ivás jelentett, érthető, hogy az önmeg-

tagadás lehetősége is ezen a téren volt a legtágabb. Mi mint sokkal gazdagabbak, legyünk abban is nagylelkűbbek, hogy az élvezetek orgonájának szélesebb skáláján is meg tudjuk mutatni, hogy bár nem vetjük meg és nem tartjuk rossznak a föld egyetlen jogos örömét sem, mégis valljuk a Prima reggeli himnuszával, hogy „lemondásunk szent éneke az Ur dicsőrete”.

Rövidesen itt van előttünk az egyházi év szent hete, a nagyhét. Legálább ezen a héten fokozzuk az önmagunkba szállás és lemondás lelkét. Ne szolgálai félelemből és bűnöktől rettegve, hanem szabadon és vidáman gyakoroljuk a böjt szellemét, érzékeink megtagadását. Kötelező csak az, amit az egyház előír, de ezen belül ki-ki válasszon magának olyan erénygyakorlatokat, amit „belső indítása” sugall, s ami bűnei elnyomására, lelke felemelkedésére és erőinek megújulására szolgál. (Eglis István)

NAPLÓ

A HETVENÖTÉVES BALANYI GYÖRGY. Mint ahogyan van egy Newton-előtti és Newton-utáni fizika, úgy van egy Baronius-előtti és utáni egyháztörténetírás. Nemcsak az egyháztörténet, hanem az azzal még akkor együvé folyó köztörténet is az ő Annales Ecclesiastici mázasasúlyú, roppant folioinak lapjain nyílik modernné; a mai egyházi történettudomány kezdetén az ő valóban cézári alakja áll, az oratóriánus szerzetes és bíborosé, aki egymaga végzett el akkorá kutató-, feltárá- és feldolgozó-munkát, amekkorát ma tudományos munkaközösségek végeznek. Nyomában egy francia pap, Mabillon, az oklevéltant, a Bollandisták pedig a szentek életének feltárását emelték kritikai tudományá. Balanyi Györgynek, a magyar szerzetes-történetírónak az az érdeme és nagysága, hogy ezt az egyháziak-alapította történettudományt a legmaibb eszközökkel alkalmazva használja tündöklő művészetként, éppen félszázad óta a történetírás legkülönfélébb területein.

1886-ban született (ami még az Ady-nemzedék hegyláncának egyik utó-éve: Ady 1877-ben, Móricz 1879-ben, Bartók 1881-ben, Kodály 1882-ben születtek); ifjúkora a századfordulóra, tudományos neveltetése a század első évtizedére esik. A magyar történettudomány — a Milleneumi Történet tíz vasos kötetének megalkotása után — új eszmélkedések és irányok közt tájékozódik, pozitívizmus után szellemtörténet, a gazdaság- és társadalomtörténeti témakeresés és ábrázolás jelennek meg a történettudományi intézetekben, katedrákon, kiadványokban. Balanyi György már ifjú korában a saját útját járja ezek között, mégpedig kezdettől fogva meglepően sokszerű, sok tárgykörű területen. Írt egyetemes magyar történetet; modernkori, egészen napjainkig vezető diplomáciatörténetet több vonatkozásban is (Balkán-probléma, világpolitika); foglalkozott a középkori és mai pápaság történetével (római kérdés); Asszisi Szent Ferenc történetével és a franciskánus rendsaládjával, a ferences-rend magyar történetével; saját rendjének, a piaristáknak magyar rendtartomány-történetével. Utoljára hagytuk, hogy az ezt összefoglaló művét megemlétsük, pedig